ESKİ TÜRK TARİHİ VE COĞRAFYASININ SÜREKLİLİĞİNDE GİRESUN YÖRESİ VE BOSTANLI KÖYÜ'NDE YER-SU KUTSALLARI

M. Akif KORKMAZ*

ÖZET

Bu yazıda Doğu Karadeniz'in kıyı kenti Giresun'un ve bu kentin batısında kurulmuş Bulancak İlçesi Bostanlı Köyü ve çevresinin folklorunda yer-su kutsallarının sözlü kültür ürünlerine yansımaları incelenmektedir. Sözlü ürünlerin eski Türk kültürünü sürdüren yapıları, bazı bölgelerde pratik bir biçimde -henüz- yaşamaktadır. Eski ve yeninin bir arada bulunduğu ürünler de göze çarpmaktadır. İcra ortamlarında incelenmiş ve yaşamın içinde gözlemlenmiş olgular, eski kaynaklarda tasvir edilen inançlar ve gelenekler ile paralellikler arz ettiği oranda bu yazıda tespit edilmiştir.

ABSTRACT

In this writing, the reflections of earth-water holy objects that belong to the folklore of Giresun, coastal city of East Blacksea, and to Bulancak town and Bostanlı village environment on the oral culture products are analyzed. The structures of oral products which carry on the ancient Turkish culture are still practically alive in some regions. Some products which include old and new together also attract attention. The facts that are analyzed in performance atmospheres and observed in life are determined as they show parallelisms with the beliefs and customs described in the ancient sources.

Anahtar Kelimeler: *Giresun, Bostanlı, Kültürel süreklilik, Yer-su kutsalları, Mayıs Yedisi, Türkü.*

Key Words: *Giresun, Bostanlı, cultural continuity, holy objects of earth-water, 7th of May, folk song.*

Ah…! Garagöl Yaylaları düz olur.

Garagöl'e giden keyfanılar gız olur.

Coğrafya

Bulancak, Pazarsuyu Deresi havzasının sonundaki düzlükte kurulmuştur. Pazarsuyu, birçok dereden örülmüş bir saç örgüsü biçiminde toplanır ve eskiden çeltik üretimi yapılmış bir düzlükte denize kavuşur (Yediyıldız 1985: 236). Yörenin bu küçük akarsuları,1 çok geniş olmayan bir sahada sayısız yamaç şekilleriyle doğal teraslar yaratmış ve bu alanlarda XIV. asırdan itibaren birçok köy kurulmuştur (Yediyıldız 1985: 18-19). Denizden kara tarafına, havzaya doğru bakıldığında kırık ve düzgün olmayan testere dişleri gibi tepecikler sıralanır ve

katlanarak yükselen arazilerin kuzeye bakan zirvelerinde hayvancılık açısından elverişli *yaylalar*2 dizilidir. Doğusunda Aksu ve Baltama Dereleri, Batısında Turnasuyu Deresi gibi bölgeye nispeten büyük havzalar bulunan Pazarsuyu,3 her ikisinden de ağzının açıklılığıyla farklıdır. Sahilden başlayarak yörede kavak denen ulu çınarların, yeşil düzlüklerin arasından ve taşkınların oluşturduğu adacıkların etrafından kıvrılarak denize ulaştığında Pazarsuyu genellikle bulanıktır (Yediyıldız 1985: 18).4 Yaylalarda eriyen karların, şiddetli yağmurların coşturduğu Pazarsuyu, sahil ile iç bölgeler arasında bir set oluşturan dağ sıralarını yarmış, köyler ve yaylalardan XIX. asır ile birlikte artan göçlerin sahile ulaşımını da kolaylaştırmıştır. Bu akarsu bölge coğrafyasında ana unsurlardandır. Fakat asıl olan onun ve yer-su inancının izlerinin yöre kültüründe nasıl yaşatıldığı, nerelerde zikredildiğidir. Bu, akarsu-insan-yer ilişkisi geçmişte olduğu gibi bugün de kültürel sürekliliğin içinde devam etmektedir. Bu çalışma, "Dünyada mekân, ahrette iman... " diye tekrarlanagelen sözde, yer-su5 kültünün kültürel süreklilik bağlamında yaşadığının izlenebilirliğini yorumlama denemesidir.6

İnanç ve Tabiat

Bozkır Türk halkı dinî bir cemiyetten çok, siyasî karakterde bir topluluktu7. Eski Türklerin toplumsal ve ekonomik hayatı ile ilgili kaynaklar bu gerçeği açıkça dile getirir. Bu konuda, Hun tarihi ve Köktürk Yazıtları sosyal hayatın aynası olabildiği kadarıyla bunları belgelemektedir. Eski Türkler'in inanç motifleri, yaşanılan coğrafyanın değer sisteminin tam bir manzarasıdır: Dağ, tepe, kaya, vadi, ırmak, mağara, orman, ağaç, göl, deniz, demir… Bunlar kâinatın temelleri olan ruhlar dünyasıdır. Dünyanın temel kaynakları ve bu kaynaklara nüfuz eden eski ataların onlarla süren yaşamına olan inanç, bu dinî yaşantının temelidir. Bu sebepten onlara ve ataların ruhlarına adaklar adanır, kanlı veya kansız kurbanlar kesilirdi (Ögel: 2001a/ II: 84-87).

Asya Hunları, Köktürkler ve Uygurlar *ilkbaharda* mevsim törenleri düzenler*, kutsallara* kurbanlar sunarlardı. Köktürk çağında kutsal yer-sulardan bahsedilir ve Uygur hakanları da büyük şölenler düzenlerler, halka ziyafetler verirlerdi. Siyasî olsun dinî olsun kutlamanın *takvimi* belliydi (Ögel: 2001a / I: 86-87). Uğurlu olan gün ve vakitlere olan inanç ve bu tekrarlanan ritüeller, Asya Hunları'ndan beri destan metinlerinde vardır. Bu gelenek, aşağıda ele alınacağı gibi, Doğu Karadeniz'e de yansımış olmalıdır (Kalafat 2002: 25, Özkan 2003: 85).

Köktürk Yazıtları Kül Tegin Kitabesi doğu yüzünde geçen "Yüce Türk Tanrısı mukaddes *yer ve suyu* öyle tanzim etmiş" (Kül Tegin Doğu 10-11) sözündeki inanç sık sık başka bölümlerde de tekrarlanmaktadır. Eski Türklerdeki dağ, su (ırmak, göl vb.) kaya kültleri, şaman inanışları eski yazıtlara *yer-su* biçiminde yansımış olmalıdır (İnan 1986: 48). Birçok eski toplumda da olduğu gibi Türkler de dağları kutsal saymışlar, bu kutsal tanrı makamında kurban kesmişlerdir (İnan 2003: 416). Hatta bu yerlere kırklar, tanrı gibi mukaddes adlar ve sıfatlar vermişlerdir (İnan 1986: 49). Belki de İslamiyet'in kabulüyle dağların, tepelerin adları birer birer evliya ve ermişle süslenmiştir (Ögel 2001a/ II: 87, Ögel 2001b/ II: 125-136). Eski yazıtlarda ve destanlarda şenlikleri kişi-yer-zaman üçlemesine göre okuduğumuzda bugüne ait neler ortaya çıkmaktadır? Verilecek cevaptan önce kapsamlı, kurumsal ve zamana göre planlanmış projelerle bu bölgeyi çalışmak, önümüze bilimsel gerçekleri serecektir.

Kültürün Coğrafyası: Sular ve Taşlar

Eski Türklerde *nehir kaynakları*, onların birleştiği veya *döküldüğü yerler*; *nehir adacıkları* kutsal yerlerdendir (Ögel 2001b/ II: 136-164). Birçok eski Türk kültürü, konumuz olan bölgedeki yansımalarını *henüz* yaşatmaktadır. *Aksu* ve *Karagöl* gibi diğer birçok yer ve su adları, bunları kutsal temele dayalı adlandırma gelenekleri kültür süreğini gösterirler. Yaşanan coğrafyayı nerde olursa olsun *aksu, karagöl, ayranpınarı* gibi çok rastlanan adlarla veya Bektaş, Abdal, Bulancak, Ordu gibi özel adlarla kültürel süreğin bir nişanı olarak yaşatabilmişlerdir.8

Halk hikâyelerinde, türkülerde ve efsanelerde bunlara ait izlerin varlığı, uzun bir geçmişin yeni coğrafyanın şekillendirici unsurları olmuştur. Ancak yaşam pratikleri içinde, kentlere göçün hızlanması ve bu yerlerdeki nüfussuzlaşma yüzünden yer-su kültürünün eylemsizleştiği de çok sık görülmektedir. Pratikten kopan unsurlar da hayattan kopmuş olacaktır. Kimi kültür unsurları ise iç ve dış turistik-folklorik eylem çerçevesinde9 yaşamayı ve yaşatılmayı başarmıştır (EK 1).

Halk edebiyatında ve şiirinde Anadolu Türkçesi için bir dönüm noktası olan Karacaoğlan'ın (XVII. asır, Sakaoğlu 2004: 134) bölgenin özelliklerini taşıyan, Karadeniz ve Urum kelimelerinden Doğu Karadeniz'i anlattığını çıkarabildiğimiz iki koşması var. "… melil melil, bilmem nedendir" redifli koşması bütünüyle "… gele deyi" koşması da kısmen mahallî hayatın ve türkülerin unsurlarını, o devirde, yansıtmada önemli ve eski bir kaynaktır.

Koşmaya, yaylaların bulunduğu güney sırtlardan bakılarak başlanır. Türkünün yakıldığı yerin konumunu "Aşağıdan Karadeniz iniler…" sözünden bellidir. Hemen ikinci bentte de zamanı geçen mevsimsel yayla hayatından izlerin kalmadığını anlatan bölüm gelir. Mevsiminin gelmediğini de üçüncü bentte söyleyerek bu durumun sebebini ortaya koyar. Sahipsiz kalan hayvanların hâline tercüman olduğu bendi beşinci ve son bölüme bağlar. Burada koşmanın bütününde söylenmek isteneni ayrılık, hüzün ve sevgi gibi insanın temel hâllerini; *mevsime bağlı yaylacılık temeline* oturtarak türküyü kurguladığını söylemek doğru olur. Yayla zamanını bekleyen tabiatın hâli, herkese arkadaş olur niteliktedir. Karacaoğlan'ın dizelerinden de açıkça görülen ve bugün yayla şenliklerinde de temel unsur olan hâl; oyunda bütün insanların el ele tutuştuktan sonra dizilerek kenetlenmesidir (Atlas Dergisi 127, Ekim 2003: 66). Bu oyunda -özellik de horonda- yer alan kadınlar bile yadırganmazlar.10 Bu coşkuya olan özlem, koşmanın son dörtlüğünde, boş kalan evlerin hâllerinden yansıtılarak verilmektedir.

Koşma (Karacaoğlan)

-1-

"*Aşağıdan Karadeniz iniler;*

Arttı derdim, yaralarım yeniler.

Yarası olan, yarasına iniler;

Sağlar melil melil, bilmem nedendir?

-2-

Hocam sabakına başlamaz oldu;

Can kafesi onda *kışlamaz* oldu;

Çekilen yolcular kışlamaz oldu;

Yollar melil melil, bilmem nedendir?

-3-

Yuka olur *ulu su*yun geçeği,

Hak balığa buyurmamış bıçağı;

Domurmamış açılmamış çiçeği;

Güller melil melil, bilmem nedendir?

-4-

Yücesinde emme geyikler geşir,

Eteğinde telli turnam çağrışır,

İli göçmüş, mayaları bağrışır,

İller melil melil, bilmem nedendir?

-5-

Karac'oğlan der ki, *dumanın gitsin*;

Erisin karın da sümbülün bitsin;

Güzellerin çevrilerek el tutsun;

Evler melil melil, bilmem nedendir?11

Güzelini, alıcı şahan kuşunu, yurdunu övdüğü diğer bir koşmasını "Düş Karadeniz'e, *sele* gidelim." sözüyle bitiriyor (Cumbur 2001: 98, 109. parça). Karacaoğlan'ın bir de buranın

Türkleşmesinden önceki manzarasını çizen yöre destanı var. Burada *tabiatın renkleri, suları, gölleri ve şarkı söyleyip çığrışan güzelleri* övülürken; farklı giyimli, tenli ve inançlı olan bölge yadırganmaktadır (Cumbur 2001: 349, 450. Koşma). Araştırmaya alınmış bu dörtlükte yazının da konusu olan Doğu Karadeniz'e ait ögelerin Karacaoğlan'ın türkülerine girebildiğine göre, önce yaylalara yerleşen Türk kültürünün o hâlinin bugün yaygın bir biçimde yaşadığını kültürel süreklilik açısından söyleyebiliriz. Şairin yaşadığı zamana (XV.-XVI. asır) yakın, yörede yapılan tahrir defterlerinin (1455 vd.) kayıtlarında yaşama tarzının yansımaları ve çarpıcı değişmeler de görülebilecektir (Ek 2: 1, 2).12 Aşağıda bu coğrafyayı geçmişine bağlayan çeşitli uygulamaları ve sözlü kültür ürünlerini yazının sınırlarını da aşmadan ele almaya çalıştık.

1. Karagöl'de Adak: Yerleşik hayat, eski Türklerde coğrafya ile ekonomi kurallarına göre şekillenmiştir. Hunların, Köktürklerin ve Uygurların yılın mevsimlerine göre düzenlenmiş sosyal ve ekonomik hayatları bunun bir göstergesidir. Hayvancılık çalışma hayatının temeliydi. Buna bağlı bir yaşam tarzı olan yaylacılık, bugün de küçük ölçüde devam etmektedir.13 Ancak gerçekte yaşanan *yeni yaylacılık,* emekli-yerli yazlıkçılığına bağlı bir canlanmadır. Ekonomik malların, inançlar ve gelenekler sisteminde yeri önemlidir. Hayvancılık, hem dinî hem de millî merasimlerde, diğer değerler sistemi içinde anlamlı bir yere sahipti. Kurban, İslâmiyet öncesinin ziyafet ve mükâfat sistemi içine kolaylıkla yerleşti. Bugün de o, hem ibadet hem de bir gelenek olarak son derece etkilidir. Eski Türklerde de kurban olarak erkek hayvan seçilirdi. Koyundan koç, deveden buğra, attan aygır14 kırdırıp kutlamalarda, düğünlerde ziyafet çekilirdi. Bu ziyafete katılan kişilere hangi hayvandan ve hangi parçalardan hazırlanan yemeklerin verilmesi bile önemliydi. Eğer kişi, bir zorluğun üstesinde gelmek veya bir imkânsızı başarmak istiyorsa adaklar, ziyafetler ve kutlamalar yapmalıydı. Bunun aynısı mevsim merasimlerinde olduğu gibi bir sevinci paylaşırken yapılan törenlerde de yapılmalıydı (Dede Korkut Kitabı: 11, 88).

"*Yaylalar, dumanlı ve karlı dağlar, vadilerde akan sular ve kaynaklar bütün insanlar gibi Türklere de, sürülerine de can veriyordu. Bunun için yeryüzündeki "yer ve sular" …* T*anrı'nın kutsal hediyeleri, yanı "ıduk" idiler…*". Uygurlar, kışın Turfan'da otururlar; *yazın da Beş-Balıg yaylalarına çıkarlardı* (Ögel: 2001a-II: 90, 2001a-I: 85). Uygurlar yerleşik hayatın düzenini benimsemişlerdir. Fakat iktisadî ve siyasî hayatın temeli olan at ve koyun beslemek, onları otlakların bulunduğu yaylalara gitme mecburiyetinde bırakıyordu (Bacon: 43, Ögel 2003b: 20). Asya'daki at ve koyun buluntuları, M.Ö. 4 binlere (Ögel 2003b: 20) inen bu eski yaşama kültürü, bugün yayla kültüründeki izleriyle coğrafya ve kültür süreğinin tanıklarıdır. Hatta kısmen de bazı köyler (Görele, Eynesil, Şalpazarı ve Geyikli Beldesi köyleri gibi birçok kesim) yüzlerce yıllık yaylacılık geleneklerini bugün de yaşamaktadır (EK 1: 5, 6; Ek 2). Tarihte bu yaylalar, bölgenin ilk Türklerinin mekânı olmuştur.15 Sahil ve yakın köyler, sonradan yerleşime açılmıştır. Bu süreçte geçim kaynağı hayvancılık için en elverişli coğrafyanın buralar olması yanında, Orta Asya coğrafyasına da her açıdan çok benzer olması (Bacon: 43) da unutulmamalıdır. Bu coğrafyada hayvancılık, tarım ve bahçecilik yapıldığına dair izler ve şahitler hâlâ hayattadır (Ek 2: 1-2, Yediyıldız 1985: 129).16

Bostanlı Köyü'nde ve tüm bu kültür havzasında, eski ve yaşayan âdetlerden biri de yaylaya çıkıldığında belli mekânları ziyaret etmektir. Ya bir çeşme ya bir göl ya da bir tepe ziyaret edilir, orada bir süre konaklanır. Bu eğlenme ve dinlenme biçimi bugünkü bakışla bir anlam taşımaz. Her yer gibi buralar da çimen, su ve taşlardan ibaret bir coğrafyadır. Oysa bundan yıllar önce insanların yaylaya ve yayladaki bazı yerlere bakışı şimdiki *yaylacılardan* çok farklıydı. Kaynak kişi, Karagöl Yaylası'nın tepesindeki göl (EK 1: 1) ile ilgili bir olayı nakleder: "*Babamgil beş gızdan sonra oğul istemek için Garagöl'e gitmişler.*17 *Bizim Hacı*

doğunca da atlarına bir yük odun yüklerler. Ortasına bir koç atarlar. Gölün kıyısında hayvanı kesip pişirip yerler.” (İnan 2000: 53-54, 57, Ögel 2003-I: 21, 542, 550; Ögel 2002a (II): 463, Korkmaz 2003).

Bugün de göl, mesire yeri olarak uğrak yerlerdendir. Giresun’un Dereli İlçesi’nin güneybatısında Giresun-Ordu-Sivas illerinin birleşme noktasına yakın bir konumda sıralanmış dağların en yüksek zirvelerinden olan Karagöl Zirvesi (3107 m.), adını civardaki diğer buzul göllerinden (Sağrakgölü, Aygırgölü) biri olan aynı isimli gölden dolayı almıştır. Dilekleri olanlar Karagöl’e yaklaşıp gölün sularında yüzlerinin aksini görmeye çalışırlar. Yoğun sisin hemen her zaman kapladığı gölün yüzeyi eğer dilek gerçekleşecekse dağılmaktadır (Giresun-bld.gov.tr 2005). Yine sularında yüzünü gören kimse cennetlik kabul edilir. Bugün adak ve kurban olsun veya piknik amaçlı olsun hayvan kesimi devam etmektedir. Yaylaya yapılan gezintiler, muhakkak oranın *etinden yemek ve sularından içmekle* tamam olur (İnan 2000: 53-54, Ek 1: 4). Köylüler hafta sonları, 50 ila 100 km mesafeye sahip yaylaların çok bozuk yollarını göze alarak bir günlüğüne de olsa yazları birkaç defa bu eylemi gerçekleştirerek hâlâ huzur buluyor. Yayla, su oluklarına uğramak ve et yemekten oluşan bu küçük gezintiler18 yanında kimi yerlerde Sis Dağı, Kümbet ve Bektaş Şenlikleri gibi ulusal boyutlara varan turizm şenlikleri de yapılmaktadır (EK 1: 3-6).

Aygır Gölü adlandırması ve göl hakkında anlatılan şöyle bir olay var: Burada gölün içinden çıkan aygır bir at varmış. Suyun içinden çıkar, kenarda otlar; çevreden gelen diğer atlarla çiftleşirmiş. İnsanlara görünmediği gibi onu yakalamak da mümkün değilmiş. Bu sebepten gölün adı Aygır Gölü kalmış.19 Gölün asıl kutsallığı gelen ziyaretçilere verdiği tepkiden dolayıymış. Eğer kötü niyetli, kötülükler yapmış biri göle yaklaşmışsa, sular köpürür; göl azar, yanına yaklaşılmaz bir hâl alırmış (Korkmaz 2003).

2. Ayranpunarı: Sular yörede yaşayanların bildiği ve tanık olduğu geleneklerle yâd edilirler. Taşlı ve koruluk yerler, su gözeleri; dilek, adak, şifalık işlevleriyle sıkça bahsedilir. Bu işlevlere *ocak* adı verilir. Buradaki sular tedavi edicidir. Ağaçlara çaput bağlanır, dilek tutulur.

Bostanlı’nın karşısındaki köy, Kuzköy’dür. Burası epey eski ve derli toplu bir yerleşim birimidir. Köyde en eski ve köklü ailelerden ilki olan ve bugün Kacar soyadı taşıyan Gacaruları İrandaki Kacar Türkleri soyundan olmalıdır.20 Zaten köyün aşağısında, Bostanlı topraklarına bitişik bir yer adı da buna dalalet eder. *Halacağzı* mevkisindeki *Ayranpunarı* da böyle suyu kutsal olan mekânlardanmış. Suyu boz bulanık, ayran rengindeymiş. Buradaki ve yakınındaki taşlık-çalılık yerde ocağa kadınlar yamalık bağlarmış (Korkmaz 2003, Ögel 2003-I: 359, İnan 1998-II: 472).21

3. Taştan Su Fışkırması: Bektaş Yaylası’nda (EK 1: 5) kutsal bir mesire yeri olarak kullanılan Yürücek Tepesi’ndeki su kaynağının hikâyesi şöyledir: “Yürücek’te kafirlerle savaşan Hz. Ali Atamız çok susamış. Kırın yüzünde hiç su yokmuş. Üç defa besmele çekerek elindeki kılıcı oradaki bir taşa çalar. Üçüncüsünde taştan su fışkırır. Savaştaki kâfirlerin kellesi hâlâ orada çukur bir yerde taş kesilmiş olarak durur”. Bu anlatılan efsane ve efsanenin geçtiği yer adı Türklerin yurt edinmesi ve iskânında kolonizatör dervişlerin rolüne ait önemli bir izdir. Zira Hacı Bektaş Velî, Şeyhi Ahmet Yesevî’nin talimatları veya emri üzerine Türkistan’dan gelen dervişlerden bazılarını da bu bölgeye göndermiştir.22 Bütün dervişlerin piri Hz. Ali’nin burada, adının susuzluk olayında geçmesi bize Kerbela hadisesindeki Ehl-i Beyt’in başından geçenleri hatırlatmıştır.23 Zira bu civarda Kırklar Tepesi adı taşıyan Karagöl Zirvesi vardır. Zaten eskiden *Abdal* denen Piraziz İlçesi ve Dereli’nin Kızıltaş Köyü

çevrelerinde kırk kişilik alp-erenden oluşan bir kolonizatör derviş ve arkadaşları hakkında efsanelerin anlatıldığı yaygındır (Fatsa 2004: 113).

4. Yazılı Taş ve İki Tepe: "Bu olayı kaynanam (doğ. 1911) yaşamış, bana bazı zaman anlatırdı: Köyde küçük bir meyvelikte yıllardır ayva ağacının altında dibek büyüklüğü ve şeklinde bir taş varmış. Taşta, hangi dile ait olduğu bilinmeyen bir yazı varmış. Bunlar Rumca olabileceği gibi herhangi bir işaret de olabilirmiş. O alanda bulunan çok eski mezar kalıntıları buna kanıt olabilir.24 Yazılı taş aile büyüklerinin sözüne göre hep o küçük meyve bahçesinde dururmuş. Yekpare, kara taş cinsindenmiş. Galiserli (Şebinkarahisar) Sava Gavuru, yazları köylere misafir olarak gelirmiş. Onların da hanelerine de uğrar, konuk kaldığı zamanlar, bahçeyi yukardan gören harmanın yüksek etek duvarının üstüne otururmuş. Elinde tespihi, taşa doğru bakarak söylenirmiş: *Bilmese yapmazdı/Delmese takmazdı."* (Korkmaz 2003).

O zamanda *Galiser*'den ekonomik anlamda muhtemelen daha iyi şartlarda olan sahil tarafı köylerine bu tür ziyaretler olurmuş. Mübadelede Rumların taşındığı günün sabahında taşın yerinden kaybolmasına bir anlam veremezler. Aşağılara yuvarlansa muhakkak bir izi kalırmış, oysa bu taş hiçbir iz bırakmadan sır olmuş.

Sular, taşlar ve çevresiyle ilgili yöredeki kutlama, ziyaret, adlandırma25 gibi unsurların eski Türk kültürü ile ilgili özelliklerinin ortaya çıkarılması, geniş bir kültür haritasının çıkarılması ayrı ve kapsamlı bir çalışmadır.26 Bu meyanda Bostanlı Köyü'ne ait kuzeydeki Aşaktepe ile güneydeki Adatepe'nin efsanesini şöyle anlatırlar: Adatepe'de bir *altın beşik,* Aşaktepe'de ise bir *gümüş sapan* gömülüymüş (Korkmaz 2003). Onu bulan kişi sonsuz bir servete de kavuşacakmış. Halkın hafızasındaki tarımı ve doğumu anlatan bu beşik ve sapan sembollerinin dağlara gizlenmiş hazinelere dönüşmesi ve aynı hikâyede dağ ile doğum + tarım = üretim birleşmesi eski mitlerin kalıntılarıdır (Ögel 2003-I: 211, 399).

5. Mayıs Yedisi: Eski Türklerde nehir kaynakları, onların birleştiği veya *döküldüğü yerler*; *nehir adacıkları* kutsal yerlerdendir (Ögel 2001-II). Kaynaklarda27 eski şenliklerin din ve inançlar bölümünde ele alınması bize bu tür kutlamaların dinî merasimlere dayandığını gösteriyor. Ancak kiminin kutlama kiminin de tapınma biçiminde olması üzerinde ayrım yapılmadan durulmasının nedeni nedir? Kutlamaların siyasî ve iktisadî ağırlıkları göze çarparken, törenlerden ruhî olanları tapınma biçimindedir.28

Sular çevresinde oluşan sözlü kültür unsurlarından biri bugün uluslar arası turizm şenliği biçiminde *Uluslar Arası Karadeniz Aksu Festivali* adıyla devam etmektedir (EK 1: 7-11). Aksu Deresi ağzında yapılan şenlik Rumî 7 Mayıs'ta kutlandığı için halk *Mayıs Yedisi* veya kısaca *Yedi* der. Bugün 1977'den beri belediyece yapılan düzenlemeler merasimlere damgasını vurmuştur. Kutlamalar dere ağzıyla sınırlıyken, belediyenin yaptığı program ile birlikte, bu şenliğin uzantıları şehir merkezindeki meydana, Giresun Kalesi tören alanına, kapalı spor salonuna taşınmış ve hatta ilçe merkezlerine bile bu oyuncu veya müzisyen gruplarını şenlik programı çerçevesinde yaymıştır. Mayıs Yedisi, artık Aksu Şenlikleri diye anılır olmuş ve 19 Mayıs kutlamalarının hemen peşinden başlanan birkaç günlük programa dönüşmüştür. Son yıllarda, özellikle de Sarp Kapısı açıldıktan sonra, doğu bloğu ülkeleri çerçevesinde, komşu ülkelerin halk oyunları ekipleri şenlik gösterilerinde ağırlık kazanmıştır.

Karanfilim saksıda
Bir yar sevdim *Aksu*'da
Allah bizi kavuştur
Akşam ile yatsıda29

Aksu derler adına
Soğuktur inadına
İçenler erer imiş
Hemencek muradına30

Aksu türkülerinde de söylenen dilek ve adak yeri eski geleneğinin yaşatıldığı *Ak-su* adı eskiden beri Türklerin kutsal saydıkları nehir ve akarsuların adı olmuştur. Miladî 20, Rumî 7 Mayıs sabahı insanlar Aksu Deresi ağzında dilek tutmak ve şifa bulmak için toplanır. Suya girmek (İnan 2000: 9, Ögel 2003b: 266,), dereye yedi çift bir tek taş atmak, sacayağından geçmek kötülüklerden arındırır, dilekler kabul olur. Burası, Giresun'un yerleştiği yarımadanın doğuda sona erdiği doğal sınırı da çizen Aksu Deresi'nin Giresun Adası'nın tam karşısında denize döküldüğü çok küçük bir düzlüktür. Dere ağzından itibaren batıda şehre bakan kenarda suyun oluşturduğu doğal düz alan, karaya doğru uzanır. Bugün yerleşim birimleri ve fabrikalar dahil işyerleri tarafından doldurulmuş bu alan, en son, sahil karayolunun da kıyı tarafa inşa edilmesiyle çok küçülmüştür. Kırsal ve kentsel her yerden gelen halk önceden kendi kendilerine ritüellerini dere ağzında yaptıktan sonra, bu geniş düzlükteki fındık bahçesine veya dere kıyısındaki ağaçlıkların gölgeliklerine çekilir, pikniğini yaparmış. Bu alana köylerden, ilçelerden ve şehirden araçlarla insanlar taşınırmış. Daha eskiden da buraya yaya ve atlı ulaşılırmış. Pazarcılar, sucular, şerbetçiler, dondurmacılar ve helvacılar31 gibi değişik ticarî faaliyetler de yapılırmış. Zurnacı Faik (Pisbiroğlu) Duroğlu'ndan32 arabacılarla Mayıs Yedisi sabahı insanları taşıdıklarını ve o zaman bahçelerde devam eden eğlencenin çok iyi olduğunu anlatıyor. Burada, *demir sacayağından geçmek* (Ek 1: 8), şifalı ocak sularının karıştığı kutsal *Aksu'da abdest alıp hastalıklı el-ayak-yüzü yıkamak* (Ek 1: 10 ve "Aksu Derler Adına" türküsü), bir kurtulma ritüeli olarak *dereye sırtını dönerek yedi çift bir tek taş atmak* (Ek 1: 9, 10; Yalman 2000: 203) ve bir mil *açıktaki adanın etrafını kayık veya motorla dolaşmak* (Ek 1: 11) geleneği şenliklerin resmî eğlenceye odaklanmasına rağmen devam etmektedir.33 Fakat resmî tören ve protokol uygulaması, merasimlerin farklı alanlara kaydırılması gibi düzenlemeler(!), Mayıs Yedisi'ni bir şehir festivaline dönüştürmektedir. Ayrıca bu kutlamalarda hiçbir yöresel müzisyen ve grup yer almamaktadır.34 Halk oyunları ekipleri olsun müzisyenler olsun kurumsallaşmış yapılardan seçilmekte ve bunlar öne çıkarılmaktadır. Bu yüzden halkın bakış açısı ve Mayıs Yedisi algılanışı farklılaşmıştır. Mayıs Yedisi, Doğu Karadeniz'de Ünye sahilinden Trabzon sahillerine kadar uzanan bir şeritte aynı tarihte, birbirine benzer şekillerde bugün de kutlanmaya devam etmektedir (www.giresun-bld.gov.tr 2005).35

Suyun Türküsü

Akarsular eskiden beri türkülere konu olmuştur. Aşağıdaki eski su türküsünü Kaşgarlı derlemiştir: "İdil suyu akıyor/ Kaya dibin kakıyor/ Balık sürüsü bakıyor/ Gölü de taşırıyor" Ögel (II, 2002: 372, Kudret 1995: 103).

Bilindiği gibi bu yöreye ait girişte anlatılan tarihî-coğrafî kültür ilişkisi içinde ortaya çıkmış yer-su-insan konulu birçok türküden günümüze kadar gelmiş olanlar vardır. Baltama

Deresi’ne, Eşref (Giresun Üstünde Vapur Bağrıyor), Eminem (Adaköy Deresi), Micanoğlu ve Dere Boyu Kavaklar (Oy Giresun Bulancak) gibi çok sayıda yöre türküsünde hikâye sahneleri dere ve kavak ağaçlarıyla süslü meşhur bir türküler vardır ki, bir tanesini Anadolu popunun ustası Barış Manço’nun sesiyle hatırlarız.

Dere boyu kavaklar	Oy Giresun Bulancak!
Açtı yeşil yapraklar.	Bu işler ne olacak?
Ben yârime doymadım,	Verin benim yârimi,
Doysun kara topraklar!	Vallahi kan olacak!

Tempolu, gür sesle söylenmeye devam eder bu türkü. Türküde yeşil bir vadi, bir dere ve bu yerlerle birlikte oluşan üçlemenin merkezinde duran bir insan var. Bu anlatımda temel olan unsurları asıl bahsedeceğimiz türküye açılan bir yol olarak kabul ediyorum. Ulusa mâl olmuş bu türkü gibi yine bu çevrede (Bulancak) *Adaköy Deresi* ya da *Eminem Türküsü* denilen bir türküden parçalar duyardım. Zaman zaman Korkmaz 2003) âh çekilerek okunurdu, ben de sevildiğinden ve türküde geçen mahallî parçalardan dolayı da köyde böyle sık sık hatırlanmasına garip diye bakmazdım. Bahçede fındık toplayanlar arasında uzun bir iş gününü, yemeklerin peşini veya ikindi molalarını bazen yanık ve uzun bir ses doldururdu. Onda oyun havası yok; trajik bir türküydü işte! Bu yerlerin bir buruk hikâyesinden bahsederdi. Aynı tempoda akan söyleyişler sarmalardı ezgiyi. Kemençe olsaydı, yol havasıyla birlikte yakışırdı bu türküye.

Yukarıda bahsedilen akarsuyu bol havzada, Pazarsuyu’na on beş km yukarıda bağlanan derelerden biridir Adaköy Deresi. Bu çevrede etkisinde çok kalınmış bu türkünün de adı aynıdır.36

(X) **Adaköy Deresi** (Başaran 2004)37

1 Adaköy Deresi taşmış geliyor.	8 Abdal’ın üstünde üç gece gezdim.
2 Emine’m gırandan aşmış, geliyor.	9 Dayım Ali Beyden hileler sezdim.
3 Sallanı sallanı bir hoş geliyor.	10 Alın Emine’yi canımdan bezdim.
4 *Emine’m Emine’m yaylalar guşu*	11 *Emine’m Emine’m yaylalar guşu*
5 *Ne yapalım Emine’m mevlânın işi*	12 *Ne yapalım Emine’m Mevlânın işi*
6 *Emine’m Emine’m aslan Emine’m*	13 *Emine’m Emine’m aslan Emine’m*
7 Gel otur dizime yaslan Emine’m	*14 Gel otur dizime yaslan Emine’m*

(Y) **Adaköy Deresi** (Eminem /Adaköy Deresi, Menteşoğlu-Y.1998)38

Adaköy Deresi daşmış geliyor
Eminem gırandan aşmış geliyor
Çırayı feneri yakmış geliyor
Eminem, Eminem aslan Eminem
Gel otur yanıma yaslan Eminem

Adaköy Deresi yandan akıyor
Eminem oturmuş camdan bakıyor
Karanlık yollarda şamdan yakıyor
Eminem, Eminem aslan Eminem
Gel otur yanıma yaslan Eminem

Derlenmiş şekliyle bu (X ve Y) parçaların anlatılan hikâyenin gece kısmına ait olduğu aşikârdır. Türküyü TRT'ye veren Başaran olsun, araştırmacı Menteşoğlu olsun, her ikisi de Giresun folkloru ile uğraşan kişilerdir. Bu iki türkü arasında görüldüğü gibi değişik olan ikinci bentlerdir. Yapı ve ezgi ikisinde de aynıdır. Acaba farklı bentler kaynak kişilerin farklı olmasından mı kaynaklanıyordu? Yoksa metinlerin arasından söyleyen kişiler seçme tercihini mi kullanmıştı? Bu düşünceye, başka parçaların da varlığını köyde yaşayanlardan dinlediğim için ulaştım. Aynı zamanda türküdeki Adaköy Deresi, eski Abdal (Piraziz), Gülyalı İlçesi; Ali Dayı, Al(i)canu Aziz, Gadu Aslan gibi yerlerin ve kişilerin *gerçek* adlarıyla anılması ve köyde hâlâ bu olaydan yalnızca türkü bağlamında bahsedilmesi; destan-hikâye-türkü şekillerinin ortaya çıkması, yayılması ve daha sonra sadece kimi bölümlerinin derlenmesi,[39] sonradan varyantlarının da yaşamaya devam etmesi gibi önemli süreçler bu aşamada ihtimaller olarak beliriyordu. Tanıklar, duyanlar bu türkünün köydeki Hacıhüseyinoğulları sülalesinden Alağalarından (Ali Ağagil) bahsettiğini öğrenince halk ortamlarında söylemekten çekindikleri (Yakasız 2004, Karabaş 2004) için özellikli adların bulunduğu kısımlar derlemelere geçmemişti. Hatta bu parçaları hatırlayan yoktu denebilir. Burada onun radyo ve diğer elektronik ortamlarda çalınmaması ve sadece olayın yaşandığı yerlerde taze kalması, belki de türkü-destan-hikâye özelliğini bir arada barındırmasıyla canlığını sürdürmesi, diğer varyant ya da manzum parçaların varlığının sebebidir.

Hikâyesinin bilinmesi, türküyü söyleyenlerin o olayı yaşamış gibi olmalarına, onu içselleştirmelerine kolaylık sağlıyor. Aynı durum dinleyenler için de söz konusudur. Ancak söyleme ustalığında (?) kişilerin o köyde olmaması, çok az sayıda köylünün bu türkü parçalarını alet bulunmadan ve kullanamadan söylemesi gibi durumlar bizi daha fazla bilgi sahibi kılmıyor. Hem türkü söyleme ortamlarındaki değişim, hem göçler sebebiyle yok olan köy hayatı, hem de kırılan söyleyen-anlatan öğrenen ilişkisi bugünkü duruma yol açmıştır denebilir.

Şimdilerde türkü söylemede köylünün tanığı olan kişilerin pek hatırlamadığı (Yakasız 2004), ancak hiç okula gitmemiş, köyde yaşayan kadınlardan biri (Korkmaz 2003) tarafından manzum hikâye tarzında, hikâyeye eklenen ezgiyle söylenen ve derlenmiş türkülerde (X ve Y metinleri) bulunmayan parçalara bakalım. Bu aşağıdaki metinler daha büyük bir gövdeden kalan kalıntılar olmalıdır, çünkü derlenmiş metinlerdekilerle yer(-su)-hikâye-kişi bakımından tamamen ortaktır. Türkünün iç dünyasında *kutsal su*ların kana boyanması, taşkınlar yapması ve olayın can damarı gibi akması önemlidir. Suyun ve kişinin kaderi yan yana akmakta, kaderin betimlenmesinde su ögesi kullanılmaktadır.

(X+Y) **Adaköy Deresi** (Korkmaz 2003)

1 Emine'min saçları altun sarusu

2 Emine'mi aldılar gece yarusu

3 (...)[40]

4 *Emine'm Emine'm çakır Emine'm*

5 *Göbeğinin altı çukur Emine'm*41

6 *(...)*

7 Emine'm Emine'm Adaköylüsün

8 Ne böyük ne güccük orta boylusun

9 (…)

10 *Emine'm Emine'm aslan Emine'm*

11 *Gel otur dizime yaslan Emine'm*

12 *(...)*

13 Adaköy deresi kana boyanu

14 Irgalama yorganu Aziz uyanu

15 Böyle basguna da can mu dayanu

16 *Emine'm Emine'm aslan Emine'm*

17 *Gülyalı'dan geçerken seslen Emine'm*

18 Gel otur dizime yaslan Emine'm

Yukarıdaki türkü parçaları *yapı, ezgi, hikâye ve üslûp* gibi hangi açıdan bakılırsa bakılsın Adaköy Deresi türküsünden derlemede yapılmadan çok önce ana kütleden kopmuş parçalardır. Çünkü 2004'te bu hikâyeyi ve türküyü doğrulayan, tamamlayan parçalar değişik ortamlarda ve yerlerde de karşıma çıkmışlardır.

Bunlardan ilki, Bulancak Gülyalı arasında bulunan eski Abdal'da yaylacılık üzerine yaptığımız görüşmede ortaya çıktı.[42] Bulancaklı Hakkıvelioğu İdris diye birinin güzel bir havayla Adaköy Deresi'ni okuduğunu hatırlayan biri (Kesik 2004) şu parçayı söyledi:

(XY-a) **Adaköy Deresi** (Kesik 2004)

1 *Emine'm Emine'm duvara yaslan,*

2 *Emine'yi götürdü Gadu Aslan*[43].

Bulancak'a eskiden komşu olan Gülyalı ilçesi Turnasuyu Köyü'nden Fatma Çakmak'tan alınmış (1998, yaş 57) bir ağız derlemesi metninde geçenler ikinci önemli belgeydi (Demir 2001: 244).

(XY-b) **Adaköy Deresi** (Demir 2001)

1 Emine'min saçları ipek sarısı.

2 Vurdular[44] Emine'mi gece yarısı.

3 *Ah, Emine'm, Emine'm aslan Emine'm!*

Bu türkü ve onun hikâyesini, yukarıdakiler veya başka hiçbir bilgiden haberdar olmayan anlatıcı şöyle özetlemişti (Korkmaz 2003): "*Emine, Bostanlı köyünden Hacıhüseyinoğullarından Ali Ağanın bacısıymış herhalde.* Başaran'ın TRT repertuarına verdiği metne göre ise yeğenidir.[45] *Komşu köyü Kuzköy'den Alcanu* (Alicanoğullarından) *Aziz ile evlendirilmiştir.* Korkmaz 2003 ve Demir 2001'deki metinlerde övüldüğü gibi, *Emine gelin çok güzel ve alımlıymış*[46]. *Adaköylüler* (Kesik 2004, metinde geçen kişi ve oğlu, 1980'lere kadar ağa ve kanlısı babında konuşulurdu, bu aile Adaköy'ün namlı bir ağasıdır.), *bu gelini baba ocağına gelip gitmelerinde -yolu oradan geçtiğinden- görürlermiş. Çok zaman olmadan -çünkü Kuzköy'de çocuğu olmamış- bu güzel gelini kaçırmayı başarmışlar. Emine, Adaköylülere ayak dirermiş. Tuttuğu fındık dallarını kestikçe onu zorla, sürükleyerek götürürlermiş. O zamanlar, eskilerin anlatmasına göre,* savaşlardan olsun merkezi otorite zayıflığından olsun, *kadın ve kızlardan bazılarını zorla kaldırıp kırlarda eğlenilirmiş. 'Kır karısı' lafı da bundan gelir... Gocası Alcanu Aziz, garibanmış; bu durumu mecbur kabullenmiş, yani Adaköylülerin namından sineye çekmiş* (Korkmaz 2003: 13-15). *Gelin, bir zaman sonra, baba ocağına komşu olan Adaköy'den uzaklaştırılmak amacıyla Ordu merkeze bağlı bir köydeki çobanın peşine katılmış veya başkalarına geçmiş de olabilir... (Başaran 2004: 8-10, Korkmaz 2003: 16-18). Neticeden son yerindeki çobanın yaşlı ağası dulmuş. Emine'nin güzelliği ve hizmeti ağanın hoşuna gidermiş ve nihayet bu evin sahibi Emine'ye sormuş. Bu adam (çoban) neyin nesi, ben seni alsam bana varır mısın? O da kabul etmiş ve hizmetkâr vardığı evin hanımı olmuş. Orada ağanın çocuklarını büyütmüş; fakat kendi hızanı olmamış ve sonradan baba ocağıyla yeniden görüşmeye başlamış. Çünkü aralarda çok gezdiğinden (Başaran 2004: 8-10) dolayı ailesi utanırmış. Ordu'daki ailesinin hâli vakti yerinde olunca, işleri de çekip çevirmiş; adamı da ondan yaşlı olduğundan hep ona kalmış işler. Kendi torunlarıyla baba ocağındaki kuzenler arasında zamanla evlilikler yapılmış..."*

Burada geçen hikâye, ana parçalar ve nakaratlardan oluşan türkü (Korkmaz 2003) ses ve sözcük tekrarlarına dayanan diğer parçalar ve metinler de, belki tamamen insan hafızasında bir şeyi kolayca saklamaya yarayan anlatım usullerindendir. Görüldüğü şekliyle kızın güzelliği, dramatize sahneler, zaman ve mekân gibi hikâye unsurları tamamlanmış ancak anlatım özellikleri bugün için kaybolmuştur. Türk sözlü kültürünün hikâye anlatma geleneği içinde küçük bir coğrafyada insan-yer-su kültür unsurlarından işlenmiş bir dantel parçasıdır Emine'nin Adaköy Deresi türküsü.

Sonuç olarak şunu söyleyebiliriz. Bu coğrafyanın her tarafında olduğu gibi sözlü ürünlerinde ve mevsim törenlerinde Türk kültürüne ait bir süreklilik, takip edilebilir şekilde açıktır. Bunları hamasi sözler olarak düşünülmemelidir. Bu, kültür tarihimiz yapılanırken onun içindeki ruhun daha sağlıklı tahlil edilmesine yardımcı olmaktır. Geçmişten gelen veya eskiye ait törenlerin, sözlü geleneklerin; bilinçsiz müdahaleler ile iyi veya kötü niyet fark etmez, yok edilmesine yol açıldığını söylenebilir. Aynı durum maddî kültür unsurlarında da başımıza gelmektedir. Geçmişimizi kırıp dökmeye devam ettikçe geleceğimizden mahrum olacağımız bilinmelidir. Ancak anlayıp bildiklerimizden alınan cesaret, bizi ilmin kapılarındaki anahtarlara eriştirir.

EKLER

Ek-1: Fotoğraflar

Fotoğraf 1: *Yayla zirvelerindeki Karagöl kutsal mekânlardandır.*
(G. G. Rehberi 1999: 14, M. Öztürk-M. Kaplan).

Fotoğraf 2: *Yüz yıl önce bir kartpostalda (1913) yayla.*
(httpwww.karalahana.comkaradenizpostcardindex.htm, 07/04/2005).

Fotograf 3: *Sis Dağı Yaylası'nda şenlik giysileri.*
(M. Akif Korkmaz 2004).

Fotoğraf 4: *Sis Dağı Şenlikleri'nde et kavurması geleneksedir.*
(M. Akif Korkmaz 2004).

Fotoğraf 5: *Bektaş (Bekdeş) Yaylası hayvan pazarı Kölükkaya şenlik alanı.*

(M. Akif Korkmaz 2004).

Fotoğraf 6: *Bir kartpostalda yüz yıl önce (1913) Kromni (Gümüşhane) yaylasında yayla göçü ve horon.*

(httpwww.karalahana.comkaradenizpostcardindex.htm, 07/04/2005).

Fotoğraf 7: *Resmî ve geleneksel Aksu şenlik alanında arena düzeni, halk yörenin müzikleriyle birlikte piste çıkmış. En arkada Amazonların efsanevî adası.*

(M. Akif Korkmaz 2005).

Fotoğraf 8: *Sacayağından geçme. Demir ve ocak kutsalları Aksu deresi ile birlikte duaların bereketi olmuş.*

(M. Akif Korkmaz 2005).

Fotoğraf 9: *Başın üstünden arkadaki dereye yedi çift bir tek taş atma geleneği, çocuklar da avucundaki taşları başında üç defa çevirmeyi, sonra dileğinin gerçekleşmesini ve kaza-belaların Ak-su ile akıp gideceğini öğrenmektedir.*

(M. Akif Korkmaz 2005).

Fotograf 10: *Arı sudan abdest alınır, taş toplanır ve Aksu'ya dileklerle atılır.*
(M. Akif Korkmaz 2005).

Fotoğraf 11: *Mayıs Yedisi'nde adayı dolaşma.*

Aksu Deresi'nin ağzında ve Giresun Adası'nın karşısında edilen dualardan sonra, belaların suyu aşamayacağı inancıyla adanın etrafı motorlarla dönülür, mümkünse adanın sağ kulağındaki Hamza taşını da dönerek ziyaret edilir.

(G. G. Rehberi 1999: 82; M. Öztürk-M. Kaplan).

Grafik 1: Bölge hakkında ilk sayım 1455'te Osmanlı tarafından yapılmıştır. Giresun ve Ordu Bölgesi'ne hükmeden Hacı Emiroğulları Beyliği'nin siyasî ve kültürel yapısı bu 1455'teki Tahrir Defteri'nde korunmuştur. Burada hane ve nüfus ile koyun ve buğday üretimine dikkat ediniz.

Grafik 2: Yaklaşık bir asır sonra yapılmış bu ikinci kayıtta koyun yetiştiriciliğindeki artış göze çarpmaktadır. XIV. yüzyılda bölgeyi kendi denetimine alan Hacı Emiroğulları Beyliği obaların düzenli yerleşime fırsat sağlamış ve XV. asır içinde Türk yaşam tarzı bölgeye hâkim olmuştur. Bunların sonucu yukarıdaki grafiklerdeki verilerde görülmektedir.

1455'te hane başına yaklaşık bin kilo buğday düşerken, bir asır sonra buğday üretiminde artış görülmediğinden hane sayısındaki üç misli artıştan dolayı bu iki arasındaki dengeler buğday tarımı aleyhine bozulmuştur. Öyleyse geçen zaman içinde hane ile tarım ilişkisindeki bu oran, belki de hayvancılığın buraya yerleşen obaların geleneksel yaşamından veya zayıf da olsa Osmanlı Devleti'nin bölgeye has uyguladığı hayvancılık düzenlemelerinden dolayı değişmiştir.

Bu verilere göre[47] hane ile koyun yetiştiriciliği oranları ise büyük gelişmeler kaydetmektedir. Bir asır önceki verilerde hane başına yaklaşık 1.5 koyun beslenirken, sonraki asrın verilerinde hanelerin beslediği koyun, yaklaşık 9.5 koyuna yükselmiştir. Yaylacılık, yayla göçleri ve yayla şenlikleri bölgede mevsim törenlerine ve hayatın merkezine XV. asırdan başlayarak böylece derinden yerleşmiştir. Uygurlardan beri devam ettirilen bu hayat tarzının bölgeye yansıyan yüzünün temelleri daha eski köklerden gelmektedir. Türklük coğrafyasına baktığımız zaman bu hayat çizgisini görebilmekteyiz.

KAYNAKLAR

AHUNDOV, Ehliman (1994), *Azerbaycan Halk Yazını Örnekleri*, (Çev. S. Tezcan), Ankara: AKDTYK-TDK Yayınları

ASCHERSON, Neal (2002), *Karadeniz*, (Çev. K. Emiroğlu), İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları

BACON, Elizabeth eE. (yty), *Esir Ortaasya*, İstanbul. Tercüman 1001 Eser

BAŞARAN, Ahmet (2004a), "Adaköy Türküsü'nü Bulancak Yöresi'nden derlemiş, notaya almış ve TRT'ye vermiştir. Klasik bağlama ve yöre türkülerinin icrasında usta, kaset çıkarmış." ile yapılan görüşme.

BAŞARAN, Ahmet (2004b), "Adaköy Türküsü", *Giresun Aksu Dergisi*, Ağustos 2004 /35, Giresun

CUMBUR, Müjgân (2001), *Karacaoğlan Şiirler*, Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları

DEMİR, Necati (2001), *Ordu İli ve Yöresi Ağızları (İnceleme, Metinler, Sözlük)*, Ankara: AKDTYK-TDK Yayınları

ELİKARA, İbrahim (2003), " 1951 Bostanlı, okuryazar, atadan deden çoban" ile köyündeki görüşme.

ERGİN, Muharrem (1984a), *Orhun Abideleri*, İstanbul Boğaziçi Yayınları

ERGİN, Muharrem (1984b), *Türk Dil Bilgisi*, İstanbul Boğaziçi Yayınları

ERGİN, Muharrem (1986), *Dede Korkut Kitabı*, İstanbul: Ebru Yayınları

Giresun Gezi Rehberi (1999), İstanbul: Giresun Valiliği Yayınları

Giresun Türküleri (2000), Ankara: Giresun ve İlçeleri Derneği Yayını

FATSA, Mehmet (2002), *Giresun Yöresi Kırsal Tarihi*, Giresun: Giresun Sakatlar Derneği Yayını

FATSA, Mehmet (2004), "Karadeniz'de İlk Dönem Türk Zâviyelerine Bir Örnek: Gökceali Yatırı ve Şeyh İdris Zaviyesi" *Hacı Bektaş Velî Araştırma Dergisi*: Güz 2004/30, Ankara: Gazi Üniversitesi Yayınları

GÖKDAĞ, Bilgehan Atsız (1997), "M.Ö 2000'li Yıllardan Günümüze Giresundaki Türk Varlığı" *Giresun Tarihi Sempozyumu 24-25 Mayıs 1996,* İstanbul: Giresun Belediyesi Kültür Yayınları

İNAN, Abdülkadir (2003), "Müslüman Türklerde Şamanizm Kalıntıları" *Türkler III,* Ankara: Yeni Türkiye Yayınları

İNAN, Abdülkadir (2000), Tarihte ve Bugün Şamanizm, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları

İZBIRAK, Reşat (1992), *Coğrafya Terimleri Sözlüğü*, İstanbul: MEB Yayınları

KALAFAT, Yaşar (2002), "Türk Halk İnançlarında Zaman (Doğu Karadeniz Örnekleri İle)" *Uluslararası Tarih-Dil-Edebiyat Sempozyumu 3-5 Mayıs 2001*, Trabzon: Trabzon Valiliği İl Kültür Müdürlüğü Yayınları

KAFESOĞLU, İbrahim (2003), *Türk Millî Kültürü*, İstanbul: Ötüken Yayınları

KARABAŞ, Haşim (2004), "1930 Bostanlı doğumlu, okuryazar, Hasanoğlan'da yaşıyor" ile türküler üzerine evinde yapılan görüşme.

KARAHASAN, Hakkı-Figen (2004), *Türkülerimiz*, İstanbul: Alkım Yayınları

KESİK, Zübeyir (2004), "1950 Piraziz (Abdal) Narlık köyü, emekli öğretmen, Karagöl Yaylası'na çıkanlardan" ile Piraziz'de yapılan görüşme.

KIRZIOĞLU, M. Fahrettin (2000), *Dede-Korkut Oğuznâmeleri*, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları

KOCA, Salim (2003), Eski Türklerde Bayram ve Festivaller; *Türkler,* Ankara: Yeni Türkiye Yayınları

KORKMAZ, Zekiye (2003), "1932 Bostanlı, okuryazar değil, ev hanımı, mani ve türküleri iyi hatırlayan" ile köyündeki görüşme.

KORKMAZ, Hüseyin (2004), "1931 Bostanlı, okuryazar, çiftçi, Hacıhüseyinoğulları sözlü tarihi" ile köyündeki görüşme.

KORKMAZ, Hasan (2005), "1931 Bostanlı, okuryazar, çiftçi, Hacıhüseyinoğulları ve köy sözlü tarihi" ile Giresun'da görüşme.

MENTEŞOĞLU E.-YÜKSEL A. (1998), Giresun Halk Musikisi; *Giresun Kültür Sempozyumu*, İstanbul: Giresun Belediyesi Kültür Yayınları

ORKUN, Hüseyin N. (1994), *Eski Türk Yazıtları,* Ankara: AKDTYK-Türk Dil Kurumu Yayınları

ÖGEL, Bahaddin (2001a), *Türk Kültürünün Gelişme Çağları I-II*, İstanbul: MEB Yayınları

ÖGEL, Bahaddin (2001b), *Türk Mitolojisi I-II*, İstanbul: MEB Yayınları

ÖGEL, Bahaddin (2003a), *Türk Mitolojisi I*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları

ÖGEL, Bahaddin (2002), *Türk Mitolojisi II*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları

ÖGEL, Bahaddin (2003b), *Türk Kültür Tarihi*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları

ÖZGÜL, Vatan (2004), Balabanlılar Hakkında Anket Çalışması (Erzincan Yöresi), *Hacı Bektaş Velî Araştırma Dergisi***:** Bahar 2004/29, Ankara: Gazi Üniversitesi Yayınları

ÖZKAN, A. Rafet (2003), *Dinlerde Kurban Kültü*, Ankara: Akçağ Yayınları

ÖZOĞUZ, İsmet (2003), *Hep O Türküler*, İstanbul: İnci Yayınları

SAKAOĞLU, Saim (2004), *Karaca Oğlan*, Ankara: Akçağ Yayınları

TANRIVERDİ, Faik (2004), Zurnacı Pisbiroğlu diye tanınmış, 1931 Duroğlu doğumlu, üçüncü sınıf terk, çobanlıkla yetişmiş, Zurnacı Rum Manol Ustadan teşvik gören Bekdeşu Ahmet ve yine Derelili Kelegu Halil Dayıdan etkilenmiş, Giresun'da yapılan görüşme.

YAKASIZ, Mehmet (2004), "1930 Bostanlı, okuryazar, türkü heveslisi", ile köyünde görüşme.

YALMAN (YALGIN), A. Rıza (2000), *Cenupta Türkmen Oymakları I-II*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları

YEDİYILDIZ, Bahaeddin (1985), *Ordu Kazası Sosyal Tarihi*, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları

YILDIRIM, Dursun (1998), *Türk Bitiği*, Ankara: Akçağ Yayınları

http://www.giresun-bld.gov.tr (03.03.2005)

http://www.giresunrehberi.com/ (03/03/2005)

http://www.salpazari-bld.com/ekonomiksosyalhayat/sosyalhayat/yaylacilik/yaylayagoeleri.htm (02/08/2005)

http://www.salpazari-bld.com/ekonomiksosyalhayat/sosyalhayat/senlikler/otularinoklugunkadirga yagirisi.htm (02/08/2005)

http://www.giresunrehberi.com/(03.03.2005)

DİPNOTLAR

* Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü/ANKARA makifkorkmaz@hotmail.com

1 İzbırak'ın (1992: 68) dediği gibi dere ile çay arasındaki sınırı belirlemek her zaman mümkün değildir. Derelerin birleşip oluşturduğu bir akarsu olan Pazarsuyu da böyledir.

2 Karadeniz kıyılarının ekonomisinde balıkçılık, ekincilik, kerestecilik, madencilik ve 'Asyalılarca' bunlara eklenen *yaylacılık* üzerine daha çok bilgi almak için, birçok kaynak taranarak hazırlanan Ascherson'a (2002: özl. 19, 104-105, 301) bakınız.

3 Yediyıldız (1985: 18) Aksu, Pazarsuyu ve Turnasuyu derelerini tasvir ederken kuzeye meyilli oluşlarını, sel (Baltama Deresi, Bulan-cak) karakterlerini, kuzey yamaçlı kenar yayla-dağlardan beslendiklerini, doğu-batı sahil ulaşımını kesip (Baltama Deresi'ne Taşköprü kurulacak…) her bir vadiyi içeriye doğru uzanan ayrı bir âlem haline soktuklarını, bölgenin akarsularının eğimden dolayı deltalar oluşturamadıklarından bahseder. XIV. asırda bölgeye yerleşen Türkmen bölüklerinin her biri bu vadilerden birinin içine yerleşmiştir. Tarihî ve coğrafî etkilerin bu yerleşime, hayat tarzına ve kültüre bu kadar sinmiş olması bu yazının temel noktası olacaktır.

4 Kurulduğu coğrafyaya, tarihî gerçeklere ve etimolojisine bakıldığında Bulancak ismi Türkçe'dir. Gökdağ'ın (1997: 48) "bu yer adının eski Türkçe "köşe, bucak, yan taraf" anlamında "bulun(g)" kelimesinden –cak küçültme ekiyle türemiş, "küçük bulun" anlamına gelen bir sözcüktür" görüşünü yabana atmadan, "bulak, bulah: kaynak, göze, akarsu, su" anlam ilgisi üzerinde de düşünmek gerekir. Çünkü "bulak" ile "bulut" sözcüklerinin akrabalığı bize eski Türkçe "bulan" kelimenin yapısında "su" olduğunu gösteriyor. Ahundov'un (1994) Azerbaycan Halk Edebiyatı ürünleri hakkında yaptığı araştırmada, örneklerin çoğunda "bulan" sözcüğünü de S. Tezcan Anadolu Türkçesi'nde pınar anlamıyla vermiştir (Gettim gördüm *bulahdadı* /El üzünü yumahdadı: Sevda Türküleri "Bulahdadı", s.110). Bugün bizim kullandığımız bula- fiili aynı eserde Âşık Garip destanının üstadnâmesinin bir dörtlüğünde (s. 344) ad olarak rastlanmaktadır:

Erenler elinden dolu içmişem

Bulanlık çayları üzüb keçmişem

Bu meydanda yahşı yaman seçmişem

Aşığam deyende başka hâl olur

Öyleyse bu bölgede yerleşmiş Türklerin Azeriler ve İran'da yaşayan Türklerle olan bağları da dikkate alınarak;

bul-: kök bugün türemiş yapı içinde kalmıştır (bulut gibi).

bula-: isim kökünden -a- ile fiil türemiş, bu fiilden de iki isim türetilmiştir: bulan ile bulak.

bulak: bula- fiilinden kaynak ve pınara yakın anlamda farklı bir isim türemiştir (el-e-k gibi, Ergin 1984: 188) ve

bulan: bula- fiilinden bu fiilin (?) anlattığı hareketi veya yapılanı anlatan isim türemiştir (tal-a-n gibi, Ergin 1984: 189, Ögel'de *Bulan-Bey* adlı ünlü Oğuz-name vezirinden (2003: 224) bahsettiğine göre bu isimden de –cak küçültme ekiyle yeniden bir ad türemiştir (sal-ın-cak, oyun-cak gibi, Ergin 1984: 165).

Bulancak ismi, "bulan-mak" fiiliyle ilgili olsa da (Orhun Yazıtları: tengri yir bulgakın (karıştığı) üçün BK I K4; tengri yer bulgakın üçün BK II D30; Türk budunu yeme bulgak (*karışık*) ol temiş, T I D22 (Orkun 1994: 106); Türk budunı yime bulganç (*karışık/lık*) ol timiş, T I D5 (Ergin 1984: 94) –cak isimden isim yapım eki olduğu için bu akrabalık çok daha eskilerde kalmıştır veya "bul(g)ak" eşsesli bir kelime olmalıdır (Tarama Sözlüğü:

687). Bulancak adı, Türk yer adı geleneği içinde yukarıda verilen tarihî ve etimolojik bilgiler ışığında daha fazla araştırmaya ihtiyaç duymaktadır. Yine bu bölgeden suyla ilgili paralel örnekler bulabiliriz. Bulancak'ta Büyük ve Küçük Dere adlandırması bu tarihi sürecin yeni yansımaları olmalıdır.

[5] Karadeniz için suyun taşıdığı değer ve su varlığı için Ascherson'a (2002: özl. 16-19, 73) bakınız.

[6] Bölgenin coğrafyasını gösteren harita için Ek 1'e bakınız.

[7] Daha fazla bilgi için bu iddianın sahibi Kafesoğlu'nun (2003) Türk Millî Kültürü eserinin dinle ilgili bölümüne bakınız.

[8] Bölgedeki yayla, yer, pınar ve akarsu adları ile Toroslar bölgesindeki adlarlar arasında paralellikler önemli bir tarihi göçün de nişanesi olacak niteliktedir. Bunun için Ögel (2002-II: 28.,29. bölümler) ve Yalman-Yalgın'ın (2000: Yörükler ve yayla hayatı hakkındaki bölümler) araştırma ve değerlendirmelerini bu yazı çerçevesinde karşılaştırınız.

[9] Bugün genellikle belediyelerce yapılan (!) "yayla" şenliklerinde mahallî ve geleneksel unsurlar hızla arka plana itilmektedir. Mevsim merasimlerinin halkın gönlündeki cazibesi, satıcıların olduğu kadar bürokrat ve siyasetçilerin de pazarı olmuştur. Bu kutlamalarda eski ve geleneksel olmak öne çıkarılırken yöresel sanatçıların medyatik olanların (ve ne acı ki kendini mahallî(!) diyen medyanın) gölgesinde bırakıldığının düşünülmesi gerekir. Kimilerinde ise yöresel müzikler hep göz ardı edilmeyle karşı karşıyadır. Bu durum belki kimilerince anlık bir kazanç gibi görülse de kendi bölgesi ve kültürüne verdiği hasar uzun dönemde ortaya çıkacaktır (Giresun Aksu dergisi 2004/35; Bulancak Işık gazetesi 2004/11; Giresun Gündem Gazetesi 2004/956; Giresun İleri Gazetesi2004/8026, 8032, 8045; Yeşilgiresun Gazetesi 2004/ 8709, 8727;...).

[10] Caferoğlu (1994: XV), altmış yıl önce kadınların horon halkasındaki durumunun bugünkünden farklı olduğunu belirtir.

[11] Türkünün temasını belli eden temel sözler eğik yazılmıştır. Kaynaktaki 54. koşma ise "turnalar, kazlar, göller, deniz kenarı, coşmuş Karadeniz köpüğün saçar… gibi su ögeleriyle süslenmiş genel bir doğu Karadeniz tasvirine sahiptir (Cumbur'un (2001: 61, 63) Karacaoğlan kitabındaki 58. ve 54. koşmalara bakınız).

[12] Aşağıda 12. dipnot, ekler ve ilgili bölümde verilen bilgilere göre konuyu (yayla, sular ve hayvancılık gibi) değerlendiriniz. Karacaoğlan'ın "*Aşağıdan* Karadeniz iniler" deki bakışıyla Türklerin bölgeye yerleşimine ait tarihî ve coğrafik gerçekleri görebiliriz. Ayrıca Pontus'u (sahili; Trabzon'u?) anlattığı destanında da belli olduğu gibi henüz sahillerdeki eski yerleşikleri "benzemez dinleriyle" birlikte görebiliriz.

[13] 1455-1547 tarihli Osmanlı kayıtlarına göre (Vilayet-i Bayramlu) bölgenin toplam nüfusu (hane x5 kişi) asır ortalamasına göre elli binler civarındadır (s. 103). Bu, Oğuzlar'ın Anadolu'ya kalıcı ve düzenli yerleşiminin ilk asrının başı ve sonuna ait bir tarihtir. İlk kayıtlar 1455'te yapılmıştır: 36.865 kişi, arpa ve mısır hariç yalnız buğday 5.665 kg., yalnız koyun 12.874. Bir asır içinde 1547'de bölge nüfusu 71.792 olmuştur: 5.929 kg buğday, 111.892 koyun sayılmıştır. Bu oranlara bakıldığında (s. 133) bir asırlık süreçte buğday düşey bir seyir izlemesine karşılık nüfusa oranla koyunculuktaki % 4,5 gibi bir

artış çok yüksektir. Yaylacılık ekinciliğe galip gelmiştir (Yediyıldız 1985: 103, 120, 124 ve 133). Bu konuyla ilgili tablo ve grafikler ile EK 1'de genel bir değerlendirme yapılmıştır. Yaylanın ekonomisini ve kültürünü özellikle Giresun-Trabzon sınırlarını içine alan bölgede bugün de gözlemleyebiliyoruz (Belediyelerin hazırladığı web sayfalarına bakınız). Ek 3'teki grafiklere bakınız.

[14] Dede Korkut, hikayeleri bölgeyi de içine alan bir alanda geçer (s. 94-95). Yayla kültü ve Tepegöz Hikayesi (s. 105), boğa güreşleri (s. 82); bu kültürün yansımaları hakkında bazı yorumlar için Kirzioğlu'na (2000: 85) bakınız. Kırzıoğlu'nun koyunculuk ve yayla ilişkisi hakkında Dede Korkut ve Âşık Garip'ten aktardıkları da yukardaki bilgileri destekleyen önemli kanıtlardandır (s. 59, 92).

[15] Yaylalarda -kesin araştırmalara ihtiyaç duyan- şehitlik adıyla anılan ziyaret yerleri, mezarlıklar çoktur (Kümbet Yaylası, Şehitler Tepesi, Kırklar Tepesi vb.). Sahil şeridinden önce yerleşim buralarda olmuştur. Dânişmendlilerin Trabzon Rumlarıyla yaptığı bölge savaşlarından biri de 1100'lerde Aybastı'daki Perşembe Yaylası'nda geçer. Buradaki mezarlık bugüne kadar korunagelmiştir (Demir 2001: 30-31).

[16] Yağlıdere Kırkharman Yaylası'ndaki kilise kalıntıları çevresindeki ekinliklerin taştan koruma duvarları (pey) ve Çıkrıkkapı Yaylası'ndaki kilometrelerce uzayan aynı tarzdaki peyler bu tarımsal faaliyetlere işaret etmektedir. Bölgede konuştuğum yaşlı çobanlar taşlıklar arasında üzüm kütükleri kalıntılarına rastladıklarını söylediler.

[17] Yöreyle ilgili ilk arşiv kaynağı 1455 tarihli Osmanlı Tahrir Defteri'nde, yöredeki adıyla Gıruk (Niyabet-i Kırık-ili) olan Yavuzkemal Beldesi'nin yaylası olarak Karagöl'den vergilendirme sebebiyle bahsedilir (Yediyıldız 1985: 166). Bu yer adları Beyliklerden dönemi Türk yer adı kültüründen kalan bir mirastır (Yediyıldız 1985: 51, Demir 2001: 38).

[18] Ögel'in (2002-II: 361) Yalman-Yalgın'a dayanarak aktardığı su-pınar ve yayla adı ilişkisi aynı biçimde bölgede de bulunmaktadır: Bekdeş, Gamar, Çataloluk, Boynuyoğun, Aygırgölü, Karagöl vd.

[19] Erzincan Yöresi'nde Balabanlılar ile ilgili bir araştırmada inançlar bahsinde Üzümlü İlçesi'ne bağlı Tanyeri Nahiyesi'nde ziyaretgâh ve ören yerleri bahsinde adı geçen göllerden birinin adı 'Aygır Gölü'dür (Özgül 2004: 52). Yalgın'ın (1993) eserinde de Türkmen oymaklarının yaylaları arasında birçok defa Karagöl (Bulgar Dağı) isminin geçmesi (s. 213) bu adın boylar arasında yaygın olarak kullanıldığına şahittir. Bu adla Altay'da anılan birçok gölden bahseden Ögel (2002-II: 569) bunun bir Orta Asya efsanesi olduğunu belirtir.

[20] Ögel (2002-II: 362) bu Ayranpınarı adını kutsal su başlığı altında bahsediyor ve ayrıca Yalgın'a (2000: 25) ve Yediyıldız'a (1985: 50) bakınız.

[21] Müslüman Türklerde bu eski inancın kökenleri ve Batı Türkistan (s. 394) ile Kızılcahamam (396) örnekleri için İnan'ın (2003) makalesine bakınız.

[22] Bu meselelerle ilgili daha ayrıntılı bilgi için Yıldırım'ın (1998: 188 ve dipnotlarındaki kaynaklara) ve Fatsa'nın (2002: 65 , 2004: 113) araştırmalarına bakınız.

[23] Oğuzların eski su kültü, Alevilikte de Kerbela ritüellerini etkilemiş olmalıdır. Dede Korkut'ta ağaca, dağa (yaylaya) ve suya niyazlar önemli yer tutmaktadır (İnan 2003: 395-396 ve Ögel 2003: 343). Susuzlukla ilgili inançların güneyden kuzeye doğru yapılan göç-iskân tarihine bağlı olmalıdır. Yine buna ait şöyle bir anlatı vardır. "Bir büyük zatın atlarına bakan kel çaylak (iri bir doğan ya da benzeri yırtıcı kuş olmalı) atın birini suya götürüp susuz getirirmiş. Allah da onu gökten aşağı süzüldükçe kızıl bir kana dönüşen akarsu serabıyla cezalandırmıştır. Onun yaz boyu yükseklerde çığlıklar atarak daire çizmesi, yere hiç yaklaşmaması bu yüzdendir." (Korkmaz 2003). Yazın güneş tepedeyken olan bu hadise, kuşun derelerin tepesine düşen vadi ortasında süzülmesi, çığlıklarla daire çizmesi ve göze bir hayli uzak uçması bu inançların oluşmasına temel olmuştur. Öte yandan tüm Anadolu'da olduğu gibi yörede de taş kesilen gelin kayalarına dair inançları burada daha fazla ele almayacağım.

[24] Bu hikâyenin geçtiği yerde toprak çalışmaları ve yol yapımı sırasında ortaya çıkan kemik, saç, diş ve pişmiş kil levhaların parçaları bir mezarlığa işaret etmektedir. Bu mezarlar belki şimdiki yerleşimcilerin ev ve bahçe düzenlemeleri esnasında bozulmuştur. Arasında ne kitabe ne de mezar taşı bulunan bu eski kalıntıların kime ait oldukları konusunda büyüklerden bir rivayet gelmediğine göre, Bostanlı Köyü'ndeki bu insanların 350-400 yıl önce burayı yerleşim yeri olarak seçtiklerinde mezarlarla ilgili bir ize rastlamamış olmaları ihtimaldir. Bu köy, 1455 tarihli bilinen en eski kayıtlarında 17 tane farklı hane ve bir çift kaydından anlaşıldığına göre Müslüman yerleşimidir. Yoma gibi kalabalık gayrimüslim civar köyleri kayıt altında olduğuna göre bu mezar kalıntıları kayıtlardan daha eski olmalıdır. Bu konunun daha çok araştırmaya ihtiyacı vardır. Belki de sözlü-yazılı eski ve antik tarihlerde geçen yerleşim kültürünün izlerini taşımaktadır. Bizim gözlemlediğimiz korunmuş bir tek mezar, o yerde yol yapımından sonra toprak kaymasıyla ortaya çıkan bir buluntuya dayanır. 1996 Ağustos ayında, kısaltılmış insan boyutlarında, yerin bir metre altında kalmış dikdörtgen bir mezara burada rastladık. Baş kuzeye, ayak güneye bakıyordu. Yetişkin bir erkek cesedi, servis tepsisi şeklinde çamuru elle şekillendirilmiş, parmak izlerini taşıyan kil levhalarla topraktan korunmuştu. Cesedin kafatası, dişleri ve kemikleri kişinin fiziki yapısının uzun olduğunu gösteriyordu; fakat o boyunun yarısı büyüklüğündeki mezara göre gömülmüştü. Baş ve ayak yanında düz levhalar dikiliydi. Gövdenin üstüne ise çatı biçiminde levhalar dizilmişti. Pişmiş killer "X" dışında bir şekil-çizgi yoktu. Bu killerin, o yörede tahta ve ağacın kıt bulunmasından mı yoksa geleneklerden dolayı mı kullanıldığını bilemiyoruz. O yerde asırlık dut, kiraz, elma, armut; karaağaç gibi ağaçların yıkılıp çürümelerinden sonra büyük köklerin altında da kemik parçalarına elli yıl kadar önceleri rastlanmıştır (Korkmaz 2005).

[25] Yörede eski Türk adlandırması geleneği yaygındır. Bekdeş Yaylası, Gamar Obası, Karagöl (ve obası), Halaçağzı, Aksu, Salman, Temür, Sayca, Süme… gibi. Boy ve Bey adları ile renklerin parelelliğine Kafesoğlu da (1998: 181) dikkat çekmektedir: "ala bula: alaca, ala" deyimi adını taşıdığı Bulancak (eski Akköy) İlçesi'nde karışık, hileli anlamında da kullanılan bir deyimdir. Yaylaların adı eskiden oba anlamını da karşılarken bugün için bu önemli özelliğin farkı unutulmuştur. Her yayla bir oba olduğundan orası bir köyün insanlarının kullandığı yer anlamından gelmektedir. Bazı obaların (yayların) adı Çandır, Gabalı (Gaba-Ali), Kazan-gaya, Gağıl-daş, Gızıldaş ve Bekdeş gibi çok eski bir Türkmen boyunun (Ögel 2003-I: 393) adlarını ve ad verme geleneklerini yaşatmaktadır. Bostanlı'da Eski (İski), Bakdur (Begdür), Begdemür (Pektemür), Bahadır, Korkmaz, Kaya, Karabaş (Kırgız boyu) gibi soy-adlarında da Türkmen obaları ve beylerinin adlarına benzerlikler vardır.

[26] Kafesoğlu (2003: 302-304), demir, ırmak, volkanik göl, taş ve su kaynakları gibi tabiat kutsallarının adlarını zikreder. Hunların, Köktürklerin ve Uygurların nehir kıyılarında kutladıkları bahar şenliklerinden bahseder.

[27] Kafesoğlu, Ögel, Koca gibi kaynaklara bakınız.

[28] On üçüncü dipnotta da yer-su kutsalları geçtiği için tekrar edilmedi.

[29] Mican (Kahve Koydum Fincana) Kaynak: Halim Giresunluoğlu, Yöre: Giresun (http://www.giresunrehberi.com/ 03.03.2005)

[30] Aksu Derler Adına (Mercanım), Kaynak ? 1946, Derleyen Muzaffer Sarısözen, Yöre: Giresun (http://www.giresunrehberi.com/ 03.03.2005), (İshaklı köyü: 1938 Eynesilde gözlem)

[31] Bulancak'ta sadece bu güne özgü yapıldığından olacak *Mayıs Helvası* denen bu tatlıya Perşembe, Görele gibi sahil boyu kasabalarında rastlanır. Yapılışında küçük farklılıklar görülen bu helvaya Giresun'da rastlayamadım. Perşembe'de cuma günleri iki satıcı bunu devam ettirmektedir.

[32] Faik Usta (1931): "Bahçe altlarında herkes bir köşede çalar eğlenirdi. Bazıları imkanı ölçüsünde çalgıcıyı Yedi gelmeden önce çağırmak için uğraşırdı. Yenilir içilir, çalınıp oynanırdı. Sonra da herkes dağılır, evine dönerdi." Şimdiki düzenlemenin tadının olmadığını söyledi Ancak kaledeki oyunlar dere ağzındaki asıl alana göre daha hoş olurmuş... Duroğlu, Dereli (soldan ve sağdan iki büyük kolun, yayla zirvelerinden kaynayarak akan Aksu'ya birleştiği yer olan Dere-eli anlamında) İlçesi'nin Aksu tarafındaki eski bir beldesidir.

[33] Aksu adlı suyunun rengiyle adı bütünleşen akarsuyun ve bu eski yerleşim vadisinin, Giresun Adası'nın ve Mayıs Yedisi'nin aynı çerçeve içinde ayrı bir çalışma gerektirecek boyutta olduğunu belirtmeliyim. Aksu, 3040 metrelik *Kırklar Tepesi* (Ögel 2003: 460) adıyla bilinen Karagöl Zirveleri'nden doğan bir deredir. Karadeniz'in ilk dönem (1386) dervişlerinden olan Şeyh İdris, erenlerin yolunu takip ederek Türkistan'dan yola çıkmış, Halep üzerinden Rum diyarına "*kırk mollasıyla*" gelmiştir. Karagöl Yaylası'nda "Totak" adlı çobanına hayvancılık yaptırdığı ve kerametini görünce Molla Aziz'e Pir derecesini verip kendi adıyla anılan Nefs-i Piraziz Köyü'ne irşat için gönderdiği yörede anlatılır. Bu tarihî şahsiyetler hakkında anlatılan menkıbeler bu coğrafyadaki türbe, yatır ve yer adlarıyla sabittir (Fatsa 2004: 113-124). Bu akarsu adının eskiliği ve kutsallığı için Ögel'in araştırmalarına bakınız (2003: 320). Ayrıca kendi ritüelleri ve somut mekânlarıyla bu bölge içinde tek olma özelliği de Mayıs Yedisi'ni Türk Kültürü bakımından oldukça önemli kılmaktadır.

[34] 2005 Aksu Şenlikleri'nde birinci gün alandaki arenaya Dereli Bölgesi'nden yetişen Hüseyin Bıçak çıkmıştır. Aynı gün öğleden sonra kaledeki alanda da yine aynı yöreden Tuncay Uzun adlı mahalli sanatçı konser vermiştir. Uzun'la yaptığım görüşmede 1990'larda bir kere daha ücretini almadan kalede söylediğini belirtmiştir (2004). Bu uygulamalarda bir kültür planlaması olmadığı için tesadüflere ve bütçeye bağlı programlarla iş sürdürülmektedir. Başkanın kişisel tutumu ve ilişkileri de son derece önemlidir. Bu durum yerel ve ulusal basınında aynı değerdedir. Mahallî ozanlar sadece adıyla zikredilirken, "şenliğin bombası" düşüncesiyle kaynakların ve bütçenin zorla

aktarıldığı medyatik sanatçılar için resimli haberler yapılmaktadır. Oysa bölgenin kültürünü yansıtan, her biri alanında belli bir mesafeyi tutturmuş ozan ve çalgıcılar buraya davet dahi edilmemişlerdir (2004, 2005 etkinlikleri ve bunlarla ilgili mahallî Yeşilgiresun, İleri Gazeteleri; Akşam Gazetesi, Giresun Işık Web Gazetesi; Giresun Belediyesi web sitesi vd.). Katılanların da ne haberlerde ne de şenlik için özel hazırlanan fotoğraf sayfalarında yabancı folklor ekipleri kadar bile yerlerine rastlanmamaktadır. Gençler veya kıdemliler… Artık hepsi burada kemençe, davul, zurna ve kavallarının sesini daha fazla insana ulaştırabilme imkânını bulmalıdır. 2004 Kültür ve Sanat Şenlikleri'nde bu anlayışı Görele Belediyesi gözetmiş (Görele Belediye Gazetesi 2004, s.24), kendi kültürünün sanatçılarını onura etmiştir. Bu anlayışın geliştirilerek sürmesi bölge kültürüne canlılık kazandıracaktır.

[35] İkiz Taşlar adıyla bilinen adak yeri Giresun'un Tirebolu İlçesi'nde sahile çok yakın bir mesafede denizin ortasında bulunan iki büyük kaya parçasıdır. Özellikle Mayıs Yedisi Şenlikleri esnasında çevresi kayıklarla dönülerek dilekler dilenmektedir.

[36] Bu Adaköy Türküsü'nü bağlamacı ve icracı olarak Giresun'da tanınan Ahmet Başaran Bulancak Yöresi'nden derlemiş, notaya almış ve TRT'ye vermiştir. Klasik bağlama ve yöre türkülerinin icrasında usta biridir. Şehirde birçok ortamda türkü okumuş ve kaset çıkarmıştır (2004'te yapılan görüşme). "Eminem/Eminem Oturmuş Taşın Üstüne" adıyla TRT'ye kayıtlı iki başka parçada yakınlıkların olması kayda değerdir. Karahasan'nın (2004: 460) Urfa Türküsü dediği parçanın nakaratının sözleri aynıdır: "Emine'm Emine'm aslan Emine'm/Gel otur dizime yaslan Emine'm". Harput Türküsü denilen öteki Eminem'de (Karahasan'nın 2004: 150) nakaratlar aynıdır. Özoğuz'un (2003: 168) aldığı metnin de nakaratları Korkmaz'ın söylediği nakarata benzemektedir: "Eminem Eminem çakır Eminem/Gözlerinin altı çukur Eminem"

[37] Giresun Aksu Dergisi, Ağustos 2004 /35, s.13. ile Bulancak Bozat Belde Belediyesi'nde çalışanların sitelerine yazdıkları metin de yukarıdaki gibidir (08/02/2005 http://www.bozat-bld.gov.tr).

[38] Giresun Türküleri (2000: 29), Menteşoğlu-Yüksel (1998: 469). Bu kaynaklardaki dil, bölge özelliklerinden uzaklaşmış yazı diline uyarlanmıştır.

[39] 17. ve 19. dipnotlara bakınız.

[40] Kaynak kişi tarafından 3. mısraları hatırlayamama söz konusudur. Bu gövdeler de X'dekiler gibi üçlü olmalıdır.

[41] Kaynak kişi tarafından bunlar nakarat gibi söylenmiştir, fakat parçada asıl olan nakarat "Eminem Eminem aslan Eminem/Gel otur dizime yaslan Eminem"dir. Belki de eksik 'dizeliler' gibi olabilirler; yahut da türkünün tümünü oluşturan sahnelerden 'Eminem' tasvirinin nakaratıdır.

[42] Orta yaşın üstündekiler belediyenin karşısındaki cay ocağında toplanmış 1. Piraziz Şenliği hazırlıklarını izliyor. Çaylar yudumlanırken oyun ekiplerine dair konuşmalar oluyor. Yaylaya çocukluğundan beri ilgisini koparmamış Zübeyir Kesik (1950, Gülyalı ile Pazarsuyu arasında eskiden Abdal denilen ilçenin Narlık Köyü'nde doğmuş emekli öğretmen.) yazları Karagöl Yaylası'nda büyümüş. Yazımın başlangıcındaki parçayı da yaylaların kıymetini anlatmak için eskiden beri söylenegelen bir söz diye ekledi.

[43] Gadu Aslan: Gaduları (Kadıoğulları) Adaköy'ün en tanınmış bir ailesidir. Aslan, bugün hayatta olan Aslan Kadıoğlu'nun rahmetli olan babası Nazim Ağanın babası Gadu Aslan'dır (Korkmaz 2004).

[44] "Vurdular" sözü hikayeye göre "aldılar" olmalıdır.

[45] Bu tereddüt Emine'nin hangi soya ait olması konusunda değil de zamanıyla ilgilidir. "Dayım Ali Bey" sözünden kasıt bölgede "dayı" seslenmesinin akrabalıktan çok bir özel adla birlikte saygı ifadesi için kullanıldığına işarettir. Çünkü anlatıcının ifadesine göre Emine'yi Adaköy'den uzaklaştırmak için Ordu'ya "katma" işini Sağarlardan Ali yapmıştır.

[46] Anlatıcı (Korkmaz 2003), çocuk yaşta iken bir bayramda Emine'yi onun babasının evinde görmüştür. Emine 70'lerde yani geç olgun yaşlardadır. Tam olarak onun yaşını tahmin edemiyor: "Boylu poslu, çakır gözlü, bembeyaz kolları boğum boğum, çok güzel bir kadındı.".

[47] Bu verideki koyun sayıları yaklaşık olarak görülmelidir. Grafikler için Yediyıldız'ın (1985: 103, 120, 124 ve 133) verdiği rakamlar kullanılmıştır. Yazarın koyun sayısıyla ilgili tereddüdü var (s. 123-4). Yani bu rakamların iki katı da olabilir; çünkü 1613'te koyun adetinde yarıya yakın bir düşüş hesaplanması dikkatten kaçmamaktadır. Eğer bir sosyal veya cebrî zorlama yoksa sonuçlar değişecektir. Zira yazarın aktardığına göre 1971'de bile, köy envanterine göre Ordu İli'nde bir çiftçi ailesine 1,1 küçükbaş hayvan düşmektedir. Öyleyse hayvancılığın çok daha arka planda kaldığı 70'li yıllardan daha az bir veri, 1613'te kişi başına 1 adet koyun, doğru olamaz (s.133).